

"קרפטים"

תמרון צבאי סובייטי

ד"ר מ. מיזל

נביה הוזמנו לצפות בו. הפעם, למרות שהתמרון, "קרפטים" לא נערך קרוב לגבולות צרפת, איטליה או גרמניה המערבית, הוזמנו מדינות אלה לשלוח משקיפים לתמרון. כל זאת, כאילו כדי להדגיש כי ברה"מ שומרת על הסכמי הלסינקי ומזמינה נציגות ממדינות זרות לתמרוני הכוחות המזוינים הסובייטיים, אך גם כדי להראות שלחץ דעת הקהל הבינלאומית, כפי שהשתקף בדיוני ועידת בלגראד ובהכנות לקראת ועידה זו, אין בו כדי להביא לביטול פעילות חיונית להגנת ברה"מ. כל זאת נוסף לשיקולים המקובלים הכרוכים בהזמנת משקיפים ממדינות זרות לתמרוני הצבאיים הסובייטיים ונוסף לשיקולים הרגילים המביאים לעריכת התמרוני עצמם. משך כל זמן התמרוני, מסרו כלי התקשורת ההמונית הסובייטיים דיווח מפורט עליהם. דבר קיום התמרוני הוזכר בפרסומי סוכנויות הידיעות הרשמיות של ברה"מ ("טאסס", "נובוסטיה"), ברדיו ובעיתונות. התמרוני הוזכרו ב"פראבדה" וב"איובסטיה", בעיתונות המקומית של האזורים בהם נערכו התמרוני, וכמובן בעיתונות הצבאית הסובייטית. בבטאון הצבא הסובייטי, "הכוכב האדום" (קראסנאיה זבודה) פורסמו פקודות יום, כתבות, מכתבים, מאמרי ניתוח, אך למעשה ידועים מעט מאוד פרטים חשובים על התמרוני, פרט למידע על עצם קיומם ועל השטח בו נערכו.

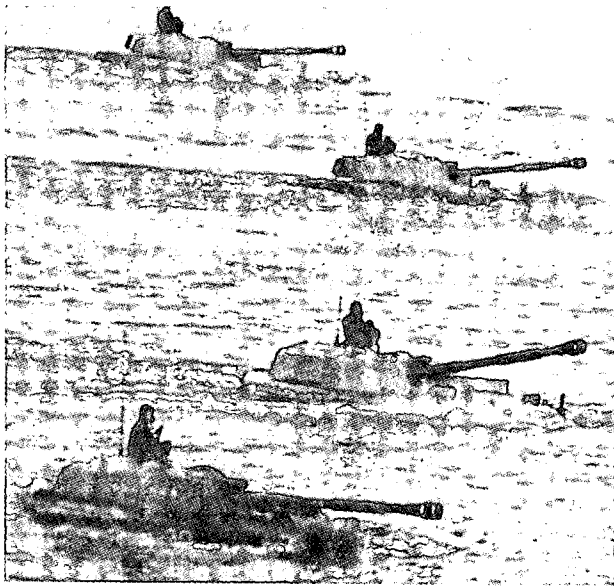
התמרון שנקרא בשם "קרפטים" נערך במסגרת המחוז הצבאי הקרפטי ותחת פיקוחו. המפקד הכללי של התמרוני והאחראי להם היה מפקד המחוז הצבאי הקרפטי גנרל-פולקובניק ולנטין אי. ורניקוב. מחוז צבאי זה הוא המסגרת האחראית לעורף של מספר קבוצות-כוחות סובייטיות, המוצבות במדינות השכנות.

מחוז צבאי זה יצאו הכוחות שפלו לצ'כוסלובקיה באוגוסט 1968, ומכאן צריכות לצאת תגבורות לקבוצות הכוחות שב-מדינות שכנות אלה. יותר מכך, זהו בסיסם של כוחות סובייטיים שיכולים להיות מיועדים להתקפה רבתי על אירופה הדרומית או על אירופה המערבית, אם אמנם תפרוץ מלחמה באירופה. לתמרוני צבאיים במחוז הצבאי הקרפטי יש על כן

בין ה-11 ל-16 ביולי 1977 נערכו בברית-המועצות תמרוני הקיץ. תמרוני כאלה הפכו מאורע המתרחש כמה פעמים בשנה, הן כתמרוני קיץ וחורף של הכוחות המזוינים של ברה"מ והן כתמרוני של צבאות המדינות החברות בברית ורשה. בשנה שעברה נערכו תמרוני הקיץ של הצבא הסובייטי במחוז הצבאי של לנינגראד ונקראו לכן בשם מתאים: "צפון" ("סבר"). השנה נערכו התמרוני בקצה אחר של החלק האירופי של ברה"מ — ליד גבולה עם שכנותיה מדרום-מערב, בהרי הקרפטים.

בטרם ניגש לדיון מפורט יותר בתמרוני אלה, במהלכם וב-לקחייהם יש צורך להפנות את תשומת הלב לרקע הרחב יותר בו נערכים התמרוני של הכוחות המזוינים של ברה"מ ושל המדינות החברות בברית ורשה. מאז נחתם הסכם הלסינקי לפני שנתיים, יש רגישות רבה הן בתוך ברה"מ והן במדינות מערב אירופה להפגנות הגלויות של עצמתה הצבאית של ברה"מ. רגישות זו גדלה והולכת עם גידול כוחה הצבאי של ברה"מ, ואחד מסימניה של הרגישות הזו הוא התרבות האיו-כורים והניתוחים של התעצמותה הצבאית של ברית ורשה ושל הבעייתיות הכרוכה במציאת תשובה מערבית להתעצמות זו. במסגרת זו, של הסכמי הלסינקי ושל ועידת בלגראד שבאה לדון במידת ההקפדה והשמירה על הסכמי הלסינקי, עורכת ברה"מ את תמרוניה הצבאיים. כמו בשנה הראשונה לאחר חתימת הסכמים בהלסינקי, כך גם השנה, פורסמו התמרוני העתידיים להיערך והוזמנו אליהם משקיפים צבאיים ממדינות שונות. המשקיפים שהגיעו היו ממדינות חברות ברית ורשה (פולין, גרמניה המזרחית, צ'כוסלובקיה, הונגריה, בולגריה ורומניה), ממדינות ניטראליות (אוסטריה, שווייץ) וממדינות חברות ברית נאט"ו (איטליה, צרפת וגרמניה המערבית). אין ספק שקיים שיקול פוליטי, המובלט בהזמנת מדינות חברות נאט"ו: לתמרון, "קווקו" * (שנערך בראשית 1976) הוזמנו משקיפים ממדינות הקרובות לאיזור בו נערך התמרון (תורכיה). כך היה גם בתמרון, "צפון" — משקיפים ממדינות סקאנדי-

* ראה, "מערכות" 251-252, עמ' 40.

התומ"ת 122 מ"מ הסובייטי החדיש בעת צליחת מכשול מים.

שלא הצליחו לבלום את תנועת הכוחות, „הדרומיים“ נאלצו לגייס את עתודות הכוחות שלהם ולהכניסם לפעילות. כתוצאה מכך גדל ההיקף הכללי של הכוחות משני הצדדים שהיו מעורבים בקרבות (מתודיים) אלה. יתירה מזאת, „הדרומיים“ התוקפים נאלצו לעמוד בפני מצבים משתנים ובלתי צפויים מראש לא רק בגלל פני השטח והתנגדות היריב, אלא גם משום שהופיעה פתאום תוספת כוח גדולה, לצידו של יריבם, והגדילה בהרבה את כושרו להתגוננות. למרות כל זאת, התקדמו הכוחות „הדרומיים“ במהירות ניכרת: משך שלושה ימים (למזן ה-12 ביולי ועד ל-15 ביולי) נעו כוחות אלה, תוך כדי קרבות מן האיזור שצפונית-מערבית ללבוב עד לאיזור הנמצא דרומית-מערבית לעיר רובנו. שם, מדרום-מערב לרובנו, נתקלו הכוחות העיקריים של שני הצדדים המתרגלים זה בזה, ושם נערך קרב-ההיתקלות המכריע. יחידות השריון של הכוחות „הדרומיים“ התוקפים הותקפו על-ידי הכוחות העיקריים של „הצפוניים“ המגינים, פרצו את המערך השני של „הצפוניים“, והוכרו מנצחים. כנהוג מזה שנים של תמרונים של צבא ברה"מ (ולא רק של ברה"מ) פורסמה הודעה רשמית על הצלחתם של תמרונים אלה. הודעה זו מעלה על נס, בין השאר, את יכולתם ואת כושרם של חיילי הכוחות המזוינים של ברה"מ, טייסייהם ולוחמיהם להגן על מולדתם ולמלא את משימותיהם כיאות.

ב-17 ביולי צוטטו ב„פראבדה“ הדברים הבאים מפיו של מפקד התמרון ורניקוב:

„התמרון, קרפטיים“ היה מבחן רציני. תנאי המצב הקרובים ביותר לתנאי קו ריאליים, פיצוצים, אש, תקיפות-אוויר, ומהירות גבוהה חייבו את הלוחמים למאמץ מירבי, לאומץ ול-משמעת רבה. המפקדים הפגינו יכולת פיקוד ושליטה בקרב, תוך הפעלה יעילה של הכוחות והאמצעים. אף עבודת המטות היתה ברמה גבוהה.“

למרות הפרסום הרב שניתן לתמרונים אלה, ולמרות שמשקיפים צבאיים ממדינות מערביות נכחו בתמרונים וצפו בהם, הרי שבסופו של דבר ידוע מעט מאוד על תוצאותיו של תמרון „קרפטיים“. לקחי התמרון, כפי שגובשו בידי המפקדה של

דגם חדש של מסוק קרב סובייטי Mi-24 שנראה בתמרון „קרפטיים“.

חשיבות, הן בהקשר של יחסי ברה"מ ושכנותיה בדרום וב-מערב, והן משום קרבתו לזירת-הקרבות הפוטנציאלית של מרכז-אירופה. המפקדה הקבועה של מחוז צבאי זה נמצאת בעיר לבוב, וכפופות לה שלוש ארמיות של כוחות היבשה (הארמיה ה-13 ברובנו, הארמיה ה-38 באיבנו-פרנקובסק וארמית-הגברדיה המשוריינת ה-8 בויטומיר) וארמיית אויר אחת (ה-57 בלבוב, בפיקודו של גנרל-לייטננט ס. גורלוב, איש חיל האויר). בסך, הכל מונים כוחות המחוז הצבאי הקרפטי שלוש דיביזיות משוריינות, שמונה דיביזיות ממונעות ודיביזיה ארטילרית אחת (וכן כוחות האויר שהוזכרו). מתוך כל הכוחות האלה השתתפו בתמרון כ-27,000 איש שהם כשליש מעצמתו של המחוז הצבאי הזה. זהו סדר גודל של כקורפוס בצבאות מערביים. בהשוואה למספר הגדול של המשתתפים בתמרונים צבא ברה"מ בסוף שנות ה-60 ובראשית שנות ה-70 („דנייפר“, „גיימן“, „דבינה“), אלה הם מספרים צנועים למדי.

התמרון „קרפטיים“ תוכנן ונערך כתרגיל דו-צדדי המפעיל כוחות מגוונים, מזרועות שונות של הצבא הסובייטי ושל חיל האויר של ברה"מ. מצד אחד ניצבו הכוחות המגינים, „הצפוניים“, ומולם הכוחות שתקפו, „הדרומיים“. זירת הפעולות היתה בשטח הנרחב המשתרע מצפון-מערב לעיר לבוב ועד לשטח שמדרום-מערב לעיר רובנו. על פי סיפור המעשה של התמרון, החלו הקרבות, ותנועות הכוחות השונים, מן ה-12 ביולי. הכוחות התוקפים, „הדרומיים“, החלו בתנועתם עוד לפני כן, אך רק מתאריך זה נכנסו גם הכוחות „הצפוניים“ לקרב. על „הדרומיים“ היה להבקיע מערך הגנתי של „הצפוניים“ ולחדור לעומק המרחב בו החזיקו המגינים. „הצפוניים“ היו צריכים לבלום את כוחות „הדרומיים“, להדפם ולמנוע מהם תפיסת השטח הנדון וחדירה לעומק המרחב של המחוז הצבאי. משך שלושה ימים נעו הכוחות של שני הצדדים על פני השטח, תוך התקלויות רבות, ותוך כדי פעילות אינטנסיבית. במשך תקופה זו עברו כ-200 ק"מ בשטח קשה תוך התגברות על התנגדות עזה של כוחות „צפוניים“ שונים אך עדיין לא נתקלו „הדרומיים“ בעיקר הכוח של יריביהם. „הצפוניים“

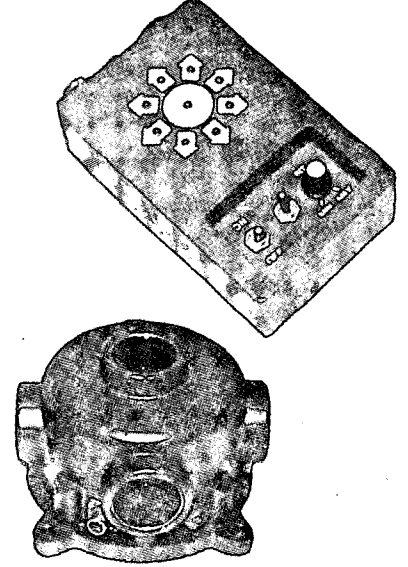
בהנחת מוקשים מרחוק — על-ידי פיזורם (בצורות שונות) מן האויר והנחתם ע"י הרק"מ של כוחות ההנדסה. שיטת — כיון שאחת מן הבעיות המרכזיות של תנועת הכוחות (הן „הדרומיים" והן „הצפוניים") היתה התגברות על מכשולי-מים אנו מסיקים מכך כי אחת ממטרות התמרון היתה לבחון דרכים שונות לפתרונות המוצעים לבעיה. הכוחות שנועו, וצלחו נהרות רחבים, השתמשו הן בציוד גישור והן בציוד צליתה. הקימו גשרים-צפים, עליהם עברו יחידות הטנקים והנגמ"שים, ולצידם הושטו רפסודות, וגם עליהן הושטו מיני רק"מ שונים. נוסף לכך, עברו טנקים ותומ"תים רבים את מכשולי המים בכוחות עצמם אם היה צורך בכך ואם היה הדבר ביכולתם. אחרון, וזה אולי הלך הבעייתי ביותר והישיר ביותר, עולה בעיית צורות הפעלתן של יחידות השריון בכוחות המזוינים הסובייטיים. בעוד שמאז מלחמת אוקטובר 1973 נשמעו במערב קולות הטוענים כי שונתה דרך הפעלת השריון הסובייטי, הרי התמרון „קרפטים" לא נתן ביסוס לטענה זו. לא נראו כוחות פועלים בטקטיקת ההסתננות של יחידות קטנות, ואף של טנקים בודדים, על פני חזית רחבה. להיפך: מה שנחזה בתמרון האחרון היה דוקא חזית רחבה ושיפור של הטקטיקה הישנה והבדוקה. השריון הופעל ביחידות גדולות ובמאסות גדולות, על פני חזית צרה. זו היתה טכניקת ההבקעה, המקובלת מזה זמן רב בצבא הסובייטי, בצורה משופרת ומתחכמת (לעומת השנים שעברו) ותוך שימוש בכלים שונים מזרועות שונות, ביבשה ובאוויר.

לסיכום — התמרון „קרפטים" בא, כנראה, לבחון פתרונות אפשריים למספר בעיות (טקטיות ושל המסגרות הגבוהות יותר) תורתיות, פתרונות שנוסו, בחלקם, בשנה שעברה. זה היה ניסיון ממשי, בשדה, לבחון מה שכבר הועלה על הכתב, בתיאוריה, משך כל השנים האחרונות, בכתבי העת הצבאיים הסובייטיים.

המחוז הצבאי הקרפטי ובידי הגופים האחראים במטה הכללי הסובייטי ובמיניסטרוני ההגנה, אינם ניתנים לפרסום. עד שיתקבל מידע נוסף, שוררת בקרב המשקיפים שמחוץ לגבולות אירופה המזרחית אי-בהירות רבה באשר לחשיבות של תמרוני נים אלה וללקחייהם. יתכן כי אי-בהירות דומה היא נחלתם של המתכננים הסובייטים, כיון שאפשר לנתח את מהלך התמרון ביותר מאשר צורה אחת. אך עם כל אי-בהירות הזאת, יש בידינו האפשרות להצביע על כמה תופעות חשובות. ראשית — הופיעו בפומבי, ובשימוש הגייסות, כמה מערכות נשק חדשות. בולט בהן הוא ההוביצר המתנייע בקליבר 122 מ"מ. תומ"ת זה נמצא כנראה הן בדיביזיה הארטילרית והן בשימוש דיביזיות השדה האחרות של הצבא הסובייטי. כפי שהוכח בתמרון זהו כלי בעל כושר חציית מכשולי מים. שנית — הכוחות שהשתתפו בתמרון השתייכו לסוגים שונים ואף לזרועות שונות של הכוחות המזוינים הסובייטיים. כך הופעלו יחידות הנדסה וצליתה, יחידות טכניות מסוגים שונים וכוחות אויריים במשותף עם כוחות שריון ועם חי"ר ממוכן וממונע. המסקנה מכך היא כי אחת ממטרות התמרון היתה לבחון דרכים שונות ואפשרויות שונות של שיתוף פעולה בין סוגי כוחות שונים, המשתמשים בכלים שונים. יתכן שיש כאן בסיס לשינויים ארגוניים מסויימים — אם ברמות של רגימנט או דיביזיה, ואם ברמת ארמיה ומחוז-צבאי. שלישית — הסתבר כי דגש ניכר מושם על הגנה נ"מ צמודה. הכלי הבולט בין מערכות נ"מ אלה היה רק"מ נ"מ ארבע קני 4-23 המוכר לנו היטב. רביעית — שיתוף פעולה הדוק עם כוחות האוויר, בצורות שונות ובמסגרות שונות. נעשה שימוש נרחב במסוקים להובלת גייסות, ושימוש במסוקי-תקיפה ללוחמה נ"ט ול-בלימת עוצבות שריון בתנועתן. כמו כן נערכו פעולות אויר בקנה מידה נרחב על-ידי מטוסי ארמיית האוויר של המחוז הצבאי, שכן ללא שליטה באוויר לא ראה אף אחד מהצדדים אפשרות לבצע את משימתו. חמישית — נעשה שימוש נרחב

רכב קרביים. המערכת מסוגלת לגלות קרינת לייזר הבאה מפולסים של מדי טווח לייזר או מצייני לייזר, והיא אינה מגיבה לקרינה רצופה. תחום הגילוי הוא בין 0.66 מיקרון עד 1.1 מיקרון, ובכך מושג כיסוי של כל התחום בו עובדים כיום מדי טווח הלייזר. המערכת כוללת יחידת גילוי ויחידת תצוגה. ביחידת הגילוי לוי 5 גלאים והיא מותקנת על גג כלי הרכב, כך שיש לה שדה ראייה של 360°; לכל גלאי — שדה ראייה של 135°. ארבעה מהגלאים מיועדים לגילוי הקרינה הבאה מהקרקע, והם מסודרים אופקית בזווית 90° זה מזה, כאשר הצירים ה-אופטיים שלהם ניצבים. הגלאי החמישי מיועד לקרינה הבאה מעל. הוא מותקן מעל והציר האופטי שלו ניצב. סידור זה מאפשר מתן התראה בזווית של 45° באשר למקור הקרינה. כפי שאפשר לראות ביחידת התצוגה, ההתראה היא אור-קולית: בנוסף לנורית הנדלקת ביזרה המתאימה, מושמע גם זמזום. משך הזמזום — שניה לכל פולס נקלט.

RL-1 — מערכת התראה נגד לייזר החברה הנורבגית „סימרד" פיתחה מערכת התראה נגד לייזר להתקנה על כלי-

צמצום מספר בעלי דרגות בכירות
 משרד ההגנה האמריקני הורה לכוחות המזוינים של ארה"ב להכין תכנית לפיה יצומצם מספר תקני הקצינים בדרגות גנרל (והאזרחים בתקן מקביל) ב-15 אחוז תוך 5 שנים. לדברי סנטור סם נון (יו"ר תת ועדת הכוחות המזוינים לנושא כוח-אדם של הסינט) נמצאים כיום בשירות סדיר 1,165 גנרלים ואדמירלים, זאת אומרת אחד לכל 1,800 חיילים. במלחמת ויאט-נאם היחס היה אחד ל-2,600 ושנה לפני מלחמה זו היה היחס אחד ל-2,100. נציגי הזרועות שנטלו חלק בדיוני הוועדה דלעיל דחו את הגישה המ-קשרת את עוצמתו של צבא למספר הגנרלים המשרתים בו. לדבריהם, בעיות הפיקוד והשליטה השתנו מאוד מאז תום מלחמת-העולם השנייה והסיבוך של מערכות הנשק ואמצעים אחרים מחייב מספר גדול יותר של קצינים בכירים לפיקוח על תהליכי הפיתוח, ההצטיידות וההכשרה של הצבא.